

Partizani klali z noži

Ivo Žajdela

Konec oktobra je vladna komisija za grobišča izkopavala na partizanskem morišču na Mačkovcu nad Robom. Tam so 28. oktobra 1943 partizani z noži in drugim »hladnim« oročjem pomorili okoli 40 ujetnikov.

Mačkovec je še ena stranska zgodba o partizanih, to pomeni tudi o komunistih in njihovi revoluciji, v kateri so bili partizani le vojaška sila. Današnja Slovenija je preplavljena s partizanskim oziroma mitom NOB. Veliko Slovencev goji mit o idealiziranem

odporništvu proti okupatorju, o osvobajanju domovine in celo o socialni revoluciji. V resnici pa je šlo samo za oblast in za uničevanje političnih nasprotnikov.

Medvojni množični pomori

Ko je septembra 1943 kapitulirala Italija, je vojna v Sloveniji

trajala že dve leti. V tem času so komunistični partizani ubili na stotine svojih nasprotnikov. Mnoge tudi že v množičnih pomorih leta 1942 (vse to je danes natančno dokumentirano). Po kapitulaciji Italije je komunistično vodstvo revolucije (vodili so ga Boris Kidrič, Edvard Kardelj,

Franc Rozman - Stane ...) poklicalo svoje glavne partizanske enote z Gorenjskega in Štajerskega, da so z združenimi močmi uničevali svojega glavnega nasprotnika, to pa ni bil okupator, ampak takrat vaške straže (in manjša skupina JVVd). Po uničenju Grčaric in Turjaka so po celotni Dolenjski

in Notranjski »aretirali« na stotine vaških stražarjev in njihovih podpornikov (nekateri to imenujejo državljanska vojna, kar je popolnoma napačen izraz, saj je šlo le za uničujoč morilski napad komunistov na politične nasprotnike; tudi tisti, ki so bili oboroženi, so to bili zelo slabo). Za tako imenovane zaveznike so v začetku oktobra 1943 uprizorili »sodno« farso, na kateri so »obsojili« nekaj ujetnikov, medtem pa so množično pobijali ujetnike. To so bili množični pomori, ki so bili jasna napoved povojnih pomorov. Hkrati je jeseni 1943 to strahotno nasilje rodilo protinasilje in oblikovanje dveh taborov, ki sta se potem leto in pol do konca vojne neusmiljeno uničevala.

Izkopavati so pomagali tudi domačini iz Begunj in Bezuljaka.

Skratka, danes se nam lahko smilijo mnogi politiki in vsi tisti, ki javno izrekajo ničvredne floskule o NOB in partizanskem uporništvu. Bila je samo neizmerna morija, namenjena oblasti. Naj si kdaj samo malo pogledajo, kaj se je dogajalo leta 1941 in 1942 in kaj so v tem času počeli (in govorili ter pisali) Kardelj, Kidrič in Franc Rozman - Stane.

Pot na Mačkovec Mačkovec je gozdat odročen predel, na katerega se pride s severa iz Krvave Peči, z vzhoda z Roba, z juga z Bloške planote čez Lužarje, Narede in Mohorje. Na zahod strmo pada v gornji del soteske Iške, na vzhodu pa v Robarsko dolino. Odročnost je bila torej zelo pripravna, da so se tam med vojno lahko zadrževali partizani.

Po tistih krajih in vaseh sta spomladi in poleti 1942 počenjala zločine Zdravko Prebil - Abi in Jože Kamnikar - Arti. Že 14. maja 1942 sta dala ustreliti in vreči v brezno na Mačkovcu osem italijanskih karabinerjev, od koder se je eden rešil (Strle, Tomšičeva, 1. del, str. 276). Pomor Italijanov na Mačkovcu nad Krvavo Pečjo je opisal tudi Stane Semič - Daki v knjigi *Najboljši so padli* (1. del, Ljubljana 1971, str. 241-244). Ubila jih je partizanska enota, imenovana »Suljev vod«, ki jo je

vodil Ludvik Praznik - Suljo. Široko brezno so v začetku sedemdesetih let gozdarji zasuli z razžagano bukovino in s kamenjem ter čezenj naredili gozdno vleko. V začetku 90. let mi je neki domačin pokazal kraj umora.

Abi in Arti sta sodelovala pri poboju šestnajstih Romov v Boncarju pri Sodražici 29. maja 1942. V bližnjih Purkačah so partizani že 2. novembra 1941 za domačim skednjem umorili Toneta Leniča, očeta šestih otrok.

Pomor Romov Proletarska udarna četa in dve četi Šerčerjevega bataljona so 10. maja 1942 blizu tabora v Gabrju na Mačkovcu naleteli na skupino Romov z dvema paroma konj. Obtožili so jih vohunstva in nekje na Mačkovcu deset pobili. V svojem glasilu *Krim* je Šerčerjev bataljon navedel: »Likovdirali smo tudi 56-člansko organizirano cigansko vohunsko in roparsko tolpo, ki je dalj časa ustrahovala prebivalstvo na našem ozemlju«. Kraj poboja ni bil naveden. Domnevno so pobiti Romi končali na pobočju nad Iško, za križiščem ceste na Predgozdu, ki pride z Roba in se spušča v Iško. Tam blizu, ob enem od zgornjih ovinkov ceste, ki se spušča proti Iški, so partizani junija 1942 v apnenici ubili Lojzeta Seljaka iz Lovranovega pri Sv. Trojici. Ko sem bil 8. junija 1992 tam, so bili ob apnenici ostanki rož in sveč. Partizani so se pred pobojem z Romi zadržali v vasi

Mohorje, kjer so dovolili, da so jim domačini dali hrano, neka Romka pa je na pragu Jernejčeve hiše igrala na kitaro, ob sebi pa je imela otroka. Takrat so bile v Mačkovcu pobite romske družine z otroki vred. Streljal jih je Zgonc (Mrzlak) iz Sela. Naj ob tem zapišem še to, kar so mi povedali domačini. Kmalu ob vходу v Mačkovec z bloške strani, za križiščem Pragozd, so domačini v dolinici levo od ceste še nekaj časa po vojni videvali na žico obešene kosti nesrečnikov, ki so jih tam obesili partizani.

Partizani in Cigani Desetega maja 1942 so partizani na Mačkovcu umorili deset Ciganov (F. Strle, Tomšičeva, 1. del, str. 271). Sedemnajstega maja 1942 so partizani v Iškem vintgarju umorili 43 Ciganov (Klemenčič, *Revolucija pod Krimom*, str. 80).

Devetindvajsetega maja 1942 so partizani na Boncarju pri Sodražici umorili skupino Ciganov.

Najbolj znan pa je pomor Romov iz Kanižarice pri Črnomlju. Tam so partizani 19. julija 1942 iz romskega naselja odgnali 61 Ciganov in jih pomorili na Mavrle nu (*Zaveza*, št. 15, str. 17; R. Polič, *Belokranjski odred*, str. 238).

Od Mozlja do Mačkovec Po kapitulaciji Italije septembra 1943 so partizanske enote vse svoje sile usmerile v boj proti vaškim stražam, ki pa so bile nevedeče bojevanja, saj to ni bil njihov cilj. ►

Izkopavanja na Mačkovcu
27. oktobra 2013

Spominska slovesnost na Mačkovcu 27. oktobra 1994. Mašo je daroval ribniški dekan Maks Ipavec.

► Povzročili so tragedijo Turjaka in Grčaric. Še med boji na Turjaku so partizani 15. septembra 1943 na Velikem Osolniku ustrelili 24 ujetnikov (vaških stražarjev). Preživele vaške stražarje in četnike iz Grčaric so zaprli v Kočevju (konec septembra 758 mož) in v Ribnici (350 mož). Pridružili so jim vaške stražarje, ki so jih »ujeli« na Blokah ter v loški in cerkniški dolini. Partija je v Kočevju takoj po tako imenovanem Kočevskem zboru organizirala sodno farso (tako imenovani kočevski proces) od 9. do 11. oktobra 1943, kjer je »obsodila« na smrt 16 protirevolucionarjev. »Obsojence« so 19. oktobra umorili v Mozlju. Sredi oktobra sta Franc Pirkovič - Čort in Marko Vrhunec po hitrem postopku poslala na morišče v Mozlju in Jelendolu več kot 300 ljudi. 4. oktobra 1944 so domobranci v Jelendolu odkopali 119 trupel (tri ženske), 57 so jih identificirali. Še isti dan so jih pokopali na pokopališču v Hrovači pri Ribnici (*Zaveza*, št. 27, priloga *Mi med seboj*, str. 4–5, december 1997). Zaradi nemške ofenzive (Nemci so prišli v Kočevje 24. oktobra) so partizani 54 jetnikov iz Grčaric odgnali v Medvedjekov gozd, kjer so jih v začetku novembra večino pobili. To grobišče je še vedno neodkrito, po vsej verjetnosti pa je na Travni gori nad Ribnico, saj je tam, na kraju pomora, 7. novembra 1993 Društvo

za ureditev zamolčanih grobov postavilo lesen spominski križ (Pavle Borštnik, *Pozabljena zgodba ...*, 1998, str. 14 foto dodatki; Milan Guček, *Strmi lazi*, o Šercerjevi brigadi, 1. del, 1984, str. 397–398).

Leta 2002 je zgodovinar Tone Ferenc objavil knjigo z naslovom *Dies irae* in s podnaslovom *Četniki, vaški stražarji in njihova usoda jeseni 1943*. Knjiga prinaša veliko podatkov. Opisal je tudi vrsto partizanskih pomorov vojnih ujetnikov in na koncu objavil celo sezname umorjenih. Uspelo se mu je dokopati kar do 572 imen ljudi, ki so jih partizani umorili od septembra do novembra 1943. Med njimi je tudi seznam štiridesetih ljudi, umorjenih na Mačkovcu, 28. oktobra 1943.

Prignali so jih iz Ribnice Četrta bataljon Tomšičeve brigade je 26. oktobra 1943 odgnal iz Ribnice 45 ujetnikov. Gnali so jih prek Lužarjev, nekje pred Mačkovcem pa jih je prevzela Loška brigada. V knjigi *Bračičeva brigada* (prvi del, Ljubljana, 1982, str. 85–86) je njen avtor Ladislav Kiauta »dogodek« opisal z naslednjimi besedami: »Med postankom brigade na Mačkovcu so se pripetile tudi druge reči. Tako so stražarji privedli v taborišče 45 evakuiranih belogardistov iz ribniških zaporov ter nekaj desetini nezanesljivih elementov iz Starega

trga. Ker ni bilo nobenih spisov, kaj je kdo, je nastal problem, kam s temi ljudmi. Bili so, razumljivo, hudo breme za brigado, ki utegne zdaj zdaj zabresti v metež nemške ofenzive. Na skupnem sestanku odločujočih, ki sta ga sklicala brigadni komisar in njegov namestnik, je bilo sklenjeno, da se zapornike (gotovo tiste z lažjimi prestopki) postavi pred izbiro, da lahko po svoji želji vstopijo v NOV, v brigado. Za tiste, ki tega ne bi hoteli storiti, je bilo odločeno, da se ponovno temeljito pretrese njihova preteklost in da se šele nato presodi, kdo naj bo izpuščen in koga je treba obravnavati kot sovražnika. V že citiranem divizijskem poročilu dne 3. novembra je na kratko obrazloženo, da so bili glede belogardističnih zapornikov storjeni vsi potrebni varnostni ukrepi in da je bilo najstrožje kaznovanih petnajst aktivnih belogardističnih in vojnih zločincev, ki so jih enote NOV ujele ob kapitulaciji Italije. Do začetka ofenzive so bili zaprti v Ribnici, kjer je okrožna komisija VOS raziskovala njihovo delo.«

Tako skrajno skopo je Kiauta »opisal« pokol na Mačkovcu, enega hujših med vojno, v razmeroma obsežni propartizanski knjigi. Kot da se takrat ne bi zgodilo nič velikega, ampak samo »nekaj«, kar se omeni mimogrede. Toda partizani so takrat

poskrbeli za še en velik zločin med mnogimi, ki so jih počeli ves čas svojega obstoja.

Dve medvojni pričevanji Tone Ferenc je v knjigi *Dies irae* (str. 641) navedel dva vira, ki govorita o pomoru na Mačkovcu. Po pričevanju nekdanjega vaškega stražarja iz posadke Pudob, mobiliziranega v NOV, kjer je postal politični komisar 1. čete I. bataljona Loške brigade, iz katere je 1. 11. 1943 zbežal, naj bi bilo na Mačkovcu takole (*Slovenski dom*, 20. 11. 1943): »Zvečer smo se premaknili čez Mokrec na Mačkovec. Drugi dan so v 'logor' privedli jetnike z Blok. 53 jih je bilo. Bili so silno sestradani in izdelani. Poznal sem se z nekaterimi. /.../ Proti osmi uri zvečer je komandir tretje čete I. bataljona 20 jetnikov poklal. Vsakega posebej je odpeljal po gozdni poti, ga udaril s kladivom po glavi in mu z bajonetom prerezal vrat. Pri ostalih jetnikih so drugo jutro pustili en vod za stražo, brigada pa je krenila nazaj na Krim. Kaj se je z njimi zgodilo, ne vem, ker nismo več videli ne jetnikov, ne onega voda, ki jih je imel nalogo stražiti.« Drugi vir navaja (*Vesti*, 23. 12. 1943): »Ujetniki so bili večinoma iz Blok in Begunj ter so jih nabrali v ribniških zaporih. V omenjenem skupinskem grobu je pokopanih nekaj nad štirideset ljudi /.../. V neposredni bližini tega skupnega groba jih leži še enajst, katere so prav tako pobili in jih pokrili samo z listjem in dračjem.«

Iz tega se vidi, da so ljubljanski mediji o pokolu na Mačkovcu poročali hitro po dogodku.

Klavca Repež in Mestek Meni so sorodniki in prizadeti o dogajanju na Mačkovcu pripovedovali desetletje pred izidom Ferenčeve knjige, leta 1992. Poglejmo kaj.

Ujetnike so imeli zaprte pod Naredovim kozolcem v Mohorjah. Od tam so jih 27. oktobra odgnali na Mačkovec (Tone Ferenc navaja kot datum pomora na Mačkovcu 28. oktober, kar je verjetno povzel iz članka v *Slovenskem domu*). Oseba, ki je bila priča poboju, je povedala, kako je France Repež iz Dolenjega Jezera rekel Janezu Mestku:

»Kaj to gonimo, kar tu jih pospravimo.« Rekel je tudi, da jih ne bodo streljali, saj bodo strelivo še potrebovali. Kasneje je bilo slišati izgovore, da jih niso streljali zato, da jih ne bi slišali Nemci, vendar domačini pravijo, da je bil to le izgovor. Repeža, ki je bil doma iz Dolenjega Jezera, so kasneje sami ubili, ker so se ga bali; Mestek, prav tako doma iz Dolenjega Jezera, pa je bil delomrznež in je bil ubit pri Cajnarjih. Tam je s partizani pijančeval, mimo sta prišla dva domobranca iz Borovnice, ki sta šla k svojim družinam na obisk, naletela na njih ter vse pobila.

Rezal jim je vratove Pod Tolstim vrhom so ujetnikom dali v roke krampe in lopate ter jih v globeli pod cesto silili, naj si skopljejo jame. Ker tega niso hoteli početi, jih je France Repež začel pobijati z nožem. Rezal jim je vratove in jih zabadal. Drugi so jih tolkli s krampi in lopatami. Priča Tone Krašovec iz Dolenjega Jezera je povedal, da je bilo strašno mesarsko klanje z vpitjem in hropenjem razmesarjenih in umirajočih ujetnikov. Nekaterim je v vesplošnem morilskem vrtincu uspelo pobegniti. Priča pripoveduje, kako sta dva ujetnika začela bežati. Pogledal je proti drugemu stražarju in videl, kako se je obrnil stran. Enako je storil sam. Videl je skočiti še enega. Ušel je tudi Janez Debevec (Janežov) iz Begunj.

Partizanske zveri Med ujetniki je Krašovec spoznal šest ljudi: nadučitelja Vinka Skubica (roj.

1907, očeta petih otrok) in Jožeta Ronka (roj. 1881) iz Cerknice, brata Jožeta in Viktorja Šviglja iz Dolenjega Jezera, Ivana Krašno (roj. 1889) iz Dolenje vasi, očeta treh otrok, hčer Ivanko (roj. 1923) so leta 1942 partizani ubili na Križni gori, sin pa je zoglenel v skladišču goriva v Cerknici ob razpadu Jugoslavije, ter Jožeta Ponikvarja iz Cerknice, ki pa ga je rojaku Tonetu Meletu uspelo rešiti, zaradi česar je bil kasneje močno »zaznamovan«. Ta je rešil tudi Anico Obreza iz Cerknice, ki zdaj živi v Kanadi.

Ivan Ileršič pravi, da so bili ujetniki ogrnjeni z odejami in da so se pred pobojem pozdravili z nadučiteljem Skubicem. Preživel je tudi Jernej Telič iz Starega trga pri Ložu, ker se je potuhnil (pred nekaj leti je umrl v Argentini). Stražar ob poboju je bil tudi Jože Drenik iz Cerknice, pobijal je tudi Ludve Zakrajšek (Blažičev) iz Cerknice (pred nekaj leti je umrl na Jesenicah), komandant Loške brigade pa je bil Franc Bobnar - Gedžo.

Bračiča je ustrelil Franc Bobnar Loška brigada, ki ji je poveljeval, se je kasneje preimenovala v Bračičevo, po Mirku Bračiču, komandantu 14. divizije. Bračiča je zaradi njegovega krutega odnosa do soborcev med partizanskim napadom na Kočevje 10. decembra 1943 ustrelil prav Franc Bobnar - Gedžo. Na glavnem kočevskem trgu stoji poleg velikega partizanskega spomenika manjši, posvečen »narodnemu heroju« Mirku Bračiču. Ta je eden med mnogimi partizanskimi

spomeniki na Slovenskem, na katerem je lažniv napis – tako kot je v veliki meri lažniv mit o NOB. Na spomeniku piše: »Tu je 10. decembra 1943 jurišal na čelu svojih borcev in dal življenje za našo svobodo Mirko Bračič, komandant XIV. divizije.« Ne, zahrbtno ga je ustrelil Franc Bobnar - Gedžo in tako odstranil iz partizanskih vrst poosebljeno krutost. To, da je Bračičev krvnik prej sam moril na Mačkovcu, pa je menda samoumevno?

Razmetane kosti Vrnimo se iz Kočevja na Mačkovec. Jam za pobite niso skopali, zvelkli so jih na tri kupe in pokrili z vejami. Ker so bili morilci zelo krvavi, so nekateri ubite slekli in se preoblekli. Nekaj kasneje so šli domačini po cesti in opazili, da je vsa krvava, zaradi česar so se obrnili. Nekaj nad cesto so imeli partizani barako, tik nad cesto pa je še danes vidno brezno, v katerem so bili še v začetku sedemdesetih let vidni ostanke pobitih. Ko so v začetku sedemdesetih let gozdni minerci tam delali gozdne vleke, je bilo na kraju morišča polno razmetanih kosti. Gozdarji so drevje podirali kar po kosteh, prek pa sta bili speljani tudi dve vleki.

Kje je 24 lobanj? Ko je vladna komisija zadnje dni oktobra letos preiskovala in izkopavala grobišče (izkopavali so po arheološki metodi, vodil jih je arheolog Draško Josipovič, pomagali pa so mu tudi nekateri domačini iz Begunj in Bezuljaka, sorodniki umorjenih na Mačkovcu), je naletela na le nekaj ostankov

umorjenih. Po gornjem opisu dogajanja na morišču drugače niti ni moglo biti. Najprej so med sondiranjem območja v premeru petdesetih metrov našli le nekaj delov kosti, potem pa so le naleteli na grobišče, v katerem je bilo dvanajst zakopanih žrtev. V bližnjem kamnitem »jarku« so našli še eno kolikor toliko ohranjeno okostje in delčke lobanj dveh ljudi (ostanke treh torej).

Skupaj so torej našli petnajst žrtev. Kje so druge? Prav gotovo so nekje v bližini. Obstaja zgodba nekega človeka, ki je med na površju razmetanimi lobanjami iskal svojega očeta. Prepoznal naj bi ga bil po dveh zlatih zobeh. »Nabral« naj bi bil 24 lobanj, vendar takšne z dvema zlatima zoboma ni našel. Med letošnjim izkopavanjem so se preiskovalci spraševali, kje so lobanje in kosti teh 24 žrtev. Gotovo jih je nekdo odvrigel ali zakopal nekje v bližini. Zakaj pa bi jih nosil z zelo odročnega Mačkovca?

Vaški stražarji iz Notranjske

Kdo so bili pobiti ujetniki? Po kapitulaciji Italije in po padcu postojank vaških straž v Begunjah, v Loški dolini, v Novi vasi in drugod tam okoli so partizani vse vodilne ljudi in tiste, ki so jih imeli komunistični terenci zaznamovane, odpeljali s tovornjaki v Kočevje in Ribnico. Tamkajšnje postojanke so se predale po obljubah partizanov, da ne bodo nikomur nič naredili. Mnogi od teh so bili pobiti v Jellendolu (Franc Rot iz Župenega, Alojz Matičič iz Begunj in Jože Vojska, komandant postojanke v ►

Po sedemdesetih letih umorjeni nemo pričajo o partizanskem zločinu.

Pogled na eno od grobišč na Mačkovcu. Izkopava arheolog Marko Pečovnik.

► Begunjah). Med njimi je bilo veliko starejših mož, očetov družin z več otroki in tudi nekaj žensk.

Žrtve z Mačkovca Še nekaj drugih žrtev z Mačkovca: Jože Rot iz Župenega je bil star 54 let in oče petih otrok, Andrej Purkat z Gornjih Otav je bil oče sedmih otrok, Jože Štritof s Kranjč je imel tri otroke, Lojze Stražiščar iz Begunj je imel sedem otrok (njegov sin je ribniškemu dekanu Maksu Ipavcu pred slovesnostjo leta 1994 dal molitvenik, ki ga je oče imel pri sebi, ko je bil umorjen; kasneje pa mu ga je po pošti poslala neznana oseba), Anton Obreza iz Selščka, oče treh otrok, Janez Debevč, oče treh otrok, Anton Žnidaršič, oče štirih otrok, Janez Žnidaršič, oče štirih otrok, vsi trije iz Bezuljaka, Slavko Cimperman iz Topola, Janez Bonač, Vinko Hiti, Ivan Otoničar, Alojz Škof iz Dolenje vasi (roj. 1900, oče treh otrok), brata France

in Stanko Lah z Velikega Vrha, France Žurga s Studenca, Janez Baraga iz Fare, France Škrabec iz Nemške vasi, Lojze Turk iz Topola, Anton Car, Franc Ruparčič, oba iz Retij, Janez Rojc in Alojz Košir, oba s Hriba, Jože Zbačnik iz Malega Loga. Jože Škrlj iz Retij je bil privezan k smreki, kladavec pa mu je rekel, da bo prišel na vrsto naslednji dan. Stražil ga je 16-letni sosed Jože Debeljak. Škrlj ga je prosil, naj ga odveže, potem sta oba pobegnila in kasneje postala domobranca.

Ivana Zalar s Kranjč Na Mačkovcu je bila ubita tudi Ivana Zalar s Kranjč pri Svetem Vidu, 23-letno dekle, ki so ji Italijani leto prej ubili dva brata. Bila je služkinja v Ljubljani. Prišla je domov pomagat materi. Ker je imela v Ljubljani stvari, je šla ponje. Ko se je vrnila, sta čez nekaj dni v mraku prišla dva partizana in ji ukazala, naj gre z njima.

Za spremstvo si je vzela sosedovo punčko Antonijo Korošec (bila je namreč že tema), kar sta partizana dovolila. Odgnala sta jo v vas Zalo pri Sv. Vidu, kjer so jo v Joškovi hiši zasliševali. Osumili so jo, da je prišla domov zato, da je izdajala. Pozno ponoči so jo spustili in odšli sta domov.

Naslednji dan sta partizana spet prišla in ji ukazala, da se pripravi in gre z njima. Ko je odhajala, je mati v joku vprašala, kam jo peljeta. Dobila je odgovor: »Ker jočete, že veste, kam gre!« Dva dni so jo imeli zaprt v Novi vasi, potem pa so jo z drugimi ubili na Mačkovcu. Njena sestra iz Raven na Blokah je kasneje od nekega partizana izvedela za grobišče na Mačkovcu. Odšli so tja, spremljal jih je Intihar (Jurmanov) iz Zavrha. Našli so jo pod smreko in jo prepoznali po obleki. Na njej je ležalo nekaj vej. Od nje je ostalo le okostje, le v spodnjem delu je bila še nekoliko

ohranjena. V bližini je Jurmanov oče spoznal klobuk, v katerem je vedno hodil k maši k Sv. Vidu Jože Rot z Župenega. Ivankine kosti so pobrali v leseno krsto in jo peš odnesli čez globel Iške, potem pa na vozu prepeljali na domače pokopališče v Otave. Ko je Rotova žena izvedela, kje leži njen mož, se je odpravljala, da bi ga tudi ona prepeljala na domače pokopališče, vendar ji je komunistični terenec Tone Rot iz Raven zagrozil, da jih bodo pobili, če bodo to naredili. To je povedal sin Jožeta Rota.

Večino tega sem zapisal 8. junija 1992 v Dolenjem Jezeru pri Cerknici pri Jožetu Martinčiču in v Mohorjah pri Lojzetu Tekavcu. Takrat smo bili tudi na Mačkovcu. Tisto leto zgodbe zaradi čistke v uredništvu *Slovenca* nisem mogel objaviti. Nekatera imena ubitih sem dobil 30. oktobra 1994 po blagoslovitvi križa in spominski slovesnosti na Mačkovcu.

Žrtve z Mačkovca

Imena žrtev z Mačkovca, ki jih je v knjigi *Dies irae* objavil Tone Ferenc:

1. Ivan Allmayer, 6. 3. 1884, Šmarata 11
2. Anton Avsec, 13. 6. 1925, Viševek 2
3. Janez Baraga, 3. 10. 1922, Fara
4. Janez Bonač, 22. 5. 1912, Begunje
5. Anton Car, 15. 11. 1914, Retje
6. Janez Debevec, 26. 3. 1903, Bezuljak 11
7. Viktor Godnjavec, 1. 11. 1894, Trebnje, Rakek
8. Vinko Hiti, 21. 1. 1926, Begunje 51
9. Alojz Irgel, 20. 5. 1926, Begunje 100
10. Anton Korošec, 22. 1. 1915, Zavrh
11. Alojz Košir, 16. 6. 1909, Hrib
12. Dominik Kraševac, 30. 7. 1923, Metulje 19
13. Ivan Krašna, 14. 9. 1889, Dolenja vas 100
14. Franc Krašovec, 4. 2. 1921, Kozarišče 3
15. Franc Lah, 4. 12. 1922, Veliki Vrh 27
16. Peter Marcelan, 29. 6. 1899, Cerknica
17. Jožef Marinčič, 6. 4. 1912, Pudob 10
18. Jernej Martinčič, 11. 8. 1880, Dolenja vas 24
19. Anton Mlakar, 13. 6. 1902, Viševek 25
20. Anton Obreza, 17. 10. 1901, Selšček 21
21. Janez Otoničar, 2. 2. 1926, Begunje 7
22. Franc Pirc, 20. 12. 1916, Pudob 19
23. Viktor Prevec, 24. 2. 1907, Viševek 42
24. Andrej Purkat, 30. 11. 1884, Gorenje Otave 11
25. Stanko Ravšelj, 19. 10. 1925, Nadlesk 21
26. Janez Rojc, 25. 5. 1899, Hrib
27. Jože Ronko, 1. 5. 1881, Cerknica 125
28. Jožef Rot, 5. 2. 1889, Župeno 4
29. Vinko Skubic, 5. 6. 1906, Cerknica 246
30. Alojzij Stražiščar, 5. 6. 1906, Begunje 9
31. Alojzij Škof, 23. 7. 1900, Dolenja vas 112
32. Jožef Škrabec, 18. 2. 1924, Nemška vas 1
33. Jožef Štritof, 26. 10. 1903, Cajnarji, Kranjče 7
34. Jože Švigelj, 29. 10. 1919, Dolenje Jezero 48
35. Viktor Švigelj, 16. 9. 1925, Dolenje Jezero 38
36. Franc Tomec, 8. 10. 1925, Podlož 2
37. Janez Zalar 17. 9. 1921, Glina 7
38. Jože Zbačnik, 9. 8. 1912, Mali Log
39. Anton Žnidaršič, 7. 11. 1901, Bezuljak 53
40. Janez Žnidaršič, 6. 9. 1903, Bezuljak 27

Ferenčevemu seznamu je treba dodati vsaj še šest imen:

- Slavko Cimperman, Topol
- Stanko Lah, Veliki Vrh
- Franc Ruparčič, Retje
- Škrabec Franc, roj. 5. 5. 1922, Nemška vas 1
- Janez Tomec, roj. 29. 7. 1908, Podlož 2
- Ivanka Zalar, Kranjče

Dve brezni pri Bezuljaku Po spominski slovesnosti 30. 10. 1994 na Mačkovcu mi je Alojz Hiti iz Begunj povedal o žrtvah iz dveh brezni pri Bezuljaku. Že prej sem omenil, da je bil na Mačkovcu ubit tudi njegov 17-letni brat Vinko Hiti (roj. 1926). V Mihčevo brezno so partizani vrgli štiri žrtve. Janez

Zalar iz Bezuljaka je bil pri partizanih. Ker je hodil domov, so ga obdolžili, da izdaja, zaradi česar so ga vrgli v to brezno.

Sedemindvajsetega julija 1942 je bila zelo viharna noč. Skupina partizanov je vdrla v Hitijevo hišo v Begunjah (kjer je bilo sedem otrok; glej *Zaveza*, št. 23, str. 16–17 in št. 24, str. 12–24).

Oktobra 1994 so na morišču na Mačkovcu postavili križ.

Najprej so zvezali očeta, potem pa še brata Janeza (roj. 1920), predsednika fantovskega odseka v Begunjah, in Franceta (roj. 1924), najmlajši Vinko (ubit leto kasneje na Mačkovcu) je ušel. Janez se je pognal v beg. Ko so za njim streljali, je bil zadet v trebuh, potem pa ga je neki partizan na sosednjem dvorišču šestkrat zabodel z bajonetom v vrat, tako da je v dvajsetih minutah izkrvavel. Franceta so odgnali v spodnji srajci v gozd Ržišče (proti Pokojišču) in ga po treh dneh (30. julija 1942) vrgli v Mihčevo brezno. Mesec ali dva pozneje je neki domačin ušel od partizanov in povedal o Francetovi usodi. Še isti teden so se fantje organizirali v vaško stražo. 30. oktobra 1942 so odšli po Francetovo truplo in ga potegnili iz 30 metrov globokega brezna. Na njem ni bilo znakov strelne rane. Ko so partizani sredi septembra napadli Begunje, so požgali več

hiš, med njimi Hitijevo, tako da je Francetovo truplo nekaj ur pred pokopom moralo ležati na parah na dvorišču.

Drugi dve žrtvi sta mati in hči Terezija in Pavla Knap iz Dolenjih Otav.

Brezno v Vodiški dolini Drugo brezno je v Vodiški dolini pri Bezuljaku. Po vojni so skrivači hodili tja po vodo. To so izvedeli partizani in postavili zasedo. Ko sta nekega dne julija 1945 prišla tja po vodo Stanko Debevec iz Bezuljaka (oče petih otrok, najmlajša hči se je rodila dva meseca po njegovi smrti) in Andrej Kranjec iz Dobca (oče enega otroka), so ju ustrelili in vrgli v brezno. 23. oktobra 1994 so kosti Stanka Debeveca pobrali ven in jih pokopali na pokopališču v Bezuljaku. To so morali opraviti brez pogreba, ker žrtev ni imela ne državljanstva ne mrliškega lista. To je (post)komunistična Slovenija. ■